

DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.7-6
УДК 330.34:37.018.46

Сидор Г. В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9578-0588>

Чесановський М. І.

здобувач 3 курсу,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»

МОДЕЛЬ ТА МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інклюзивна вища освіта є вагомим елементом сучасної освітньої системи, що забезпечує рівний доступ до навчання для всіх здобувачів, зокрема з особливими освітніми потребами. Ефективне впровадження інклюзивного підходу потребує значних обсягів фінансових ресурсів для підготовки науково-педагогічних працівників, адаптації інфраструктури та забезпечення освітнього процесу необхідними матеріальними засобами. Для досягнення сталого розвитку цієї сфери важливе значення має вибір моделі та механізму фінансування інклюзивної освіти. Відповідно, необхідно вивчити різні фінансові моделі, оцінити їхню ефективність та визначити найкращі практики, які варто застосовувати для забезпечення доступної та якісної освіти для всіх здобувачів. **Мета** – розглянути модель та механізм фінансування інклюзивної освіти. Для досягнення поставленої мети у статті використано загальнонаукові прийоми й методи економічних досліджень. Теоретико-методологічним аспектом дослідження є аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних економістів з питань фінансування інклюзивної вищої освіти. Для обґрунтування теоретичних положень та висновків застосовано абстрактно-логічний та діалектичний методи аналізу. **Актуальність** матеріалу наукової статті обумовлена необхідністю дослідження моделі та механізму фінансування інклюзивної вищої освіти, що дасть змогу підвищити результативність та доступність освітніх послуг для здобувачів з особливими освітніми потребами. На основі систематизації літературних джерел охарактеризовано такі терміни, як «механізм фінансування», «модель фінансування» закладів вищої освіти. Наведено критерії, згідно з якими у 2024 р. здійснювалося фінансове забезпечення закладів вищої освіти. Розглянуто модель фінансування інклюзивної вищої освіти через ЮНЕСКО, Європейський Союз. Акцентовано увагу на формах фінансового механізму закладів вищої освіти. **Результати** дослідження є підґрунтям для вирішення практичних проблем щодо вдосконалення моделі та механізму фінансування інклюзивної вищої освіти. Зроблено висновок, що для ефективного розвитку цієї сфери потрібно впровадити багатокомпонентну модель та механізм фінансування, що охоплюватиме різні джерела фінансової підтримки, забезпечить прозорість коштів та контроль за їх використанням.

Ключові слова: інклюзивна освіта, механізм фінансування закладів вищої освіти, модель фінансування закладів вищої освіти, фінансування інклюзивних закладів вищої освіти.

Halyna Sydor, Mykhailo Chesanovskyi

Educational and Rehabilitation Higher Education Institution
“Kamianets-Podilskyi State Institute”

MODEL AND FUNDING MECHANISM FOR INCLUSIVE HIGHER EDUCATION

Introduction. Inclusive higher education is an important element of the modern educational system that ensures equal access to education for all students, including those with special educational needs. Effective implementation of an inclusive approach requires significant financial resources to train academic staff, adapt the infrastructure, and provide the educational process with the necessary material resources. To achieve sustainable development in this area, it is important to choose a model and mechanism for financing inclusive education. Accordingly, it is necessary to study different financial models, evaluate their effectiveness, and identify best practices to be applied to ensure affordable and quality education for all students. **Purpose.** The purpose is to consider the model and mechanism of financing inclusive education. **Methods.** To achieve this goal, the article uses general scientific techniques and methods of economic research. The theoretical and methodological aspect of the study is the analysis of scientific works of domestic and foreign economists on the financing of inclusive higher education. To substantiate the theoretical positions and conclusions, abstract-logical and dialectical methods of analysis are used. **Results.** The relevance of the material of the scientific article is due to the need to study the model and mechanism of financing inclusive higher education, which will increase the effectiveness and accessibility of

educational services for students with special educational needs. Based on the systematization of literature sources, the article characterizes such terms as «financing mechanism» and «financing model» of higher education institutions. The criteria according to which financial support for higher education institutions was provided in 2024 are presented. The model of financing inclusive higher education through UNESCO and the European Union is considered. Attention is focused on the forms of financial mechanism of higher education institutions. **Conclusion.** The results of the study are the basis for solving practical problems of improving the model and mechanism of financing inclusive higher education. It is concluded that for the effective development of this area, it is necessary to introduce a multi-component model and funding mechanism that will cover various sources of financial support, ensure transparency of funds and control over their use.

Key words: inclusive education, mechanism of financing higher education institutions, model of financing higher education institutions, financing of inclusive higher education institutions.

Постановка проблеми та її актуальність.

Сьогодні проблематику моделі та механізмів фінансування інклюзивної вищої освіти вважають однією із найбільш актуальних, що розглядає світова економічна спільнота. Незважаючи на прогрес у розвитку інклюзивної вищої освіти, обсяг фінансової підтримки цієї сфери все ще недостатній, що обмежує доступність та якість освітніх послуг для осіб з особливими освітніми потребами. З огляду на це визначення ефективних механізмів фінансування дасть змогу забезпечити рівні можливості для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх нозологій, а це є важливим аспектом сталого розвитку освітніх систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми фінансування вищої освіти сьогодні набуває особливої актуальності. Теоретичні й практичні аспекти цієї теми вивчали провідні вітчизняні й зарубіжні дослідники, серед них: Ю. М. Вітренко [2], Ю. М. Коваленко [3], А. А. С. Мхамед [9] та ін.

Однак багато питань теоретичного та практичного характеру у цій сфері все ще невирішені, що зумовило потребу в проведенні додаткових наукових пошуків.

Мета статті: розглянути модель та механізм фінансування інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Україна, прагнучи долучитися до європейської спільноти і повною мірою виконати свої зобов'язання як члена інклюзивного Європейського простору вищої освіти, розробила і схвалила «Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки», в якій окреслено перспективні напрями розвитку системи вищої освіти нашої держави та визначено основні характеристики галузі, які мають бути сформовані до 2032 р. [10].

У документі констатовано, що система вищої освіти в Україні недостатньо ефективна, що насамперед спричинено недостатнім обсягом фінансування цієї галузі. Це зумовлено тим, що застосовувана впродовж тривалого періоду модель фінансування вищої освіти має низку недоліків, що унеможливорює процес підготовки сучасних фахівців, здатних не лише задовольнити потреби внутрішнього ринку праці, а й бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

За сучасних умов ефективне функціонування будь-якого закладу вищої освіти забезпечується через належно розвинену й чітко сформовану модель фінансування інклюзивної освіти. Це питання досліджено у працях багатьох науковців. Зокрема, означено, що поняття «модель фінансування» є доволі багатограним та передбачає модель розподілу бюджетних коштів між закладами вищої освіти на основі політичного вибору, визначення пріоритетних цілей держави, конфігурації системи вищої освіти, використання інструментів і механізмів перерозподілу бюджетних ресурсів [13].

На думку дослідників з Казахстану А. А. С. Мхамеда, Р. Каса, А. К. Сагінтаєва, Г. Воссенштейна, «модель фінансування» вищої освіти – це: «взаємодія і взаємовідносини між зацікавленими особами, що охоплює механізм фінансування та фінансові потоки, в результаті котрих досягається збалансування інтересів держави і закладів вищої освіти» [9].

З погляду О. Г. Чернова, Т. Д. Ахобадзе, О. С. Малова, А. А. Салтан «модель фінансування» вищої освіти – це, з одного боку, «сукупність інструментів для розподілу грошових взаємозв'язків між донорами й бенефіціарами (державою, здобувачами, дослідниками, педагогічним персоналом), а з другого – «набір механізмів для досягнення конкретних цілей та максимізації доходів за обмежених ресурсів» [12].

В Україні впродовж тривалого періоду часу застосовували модель фінансування закладів вищої освіти, згідно з якою обсяги бюджетного фінансування конкретного закладу розраховували залежно від двох основних кількісних показників, а саме: чисельності здобувачів на бюджетній формі навчання, а також чисельності й складу науково-педагогічних працівників і статусу навчального закладу. За своєю суттю ця модель фінансування є витратною, оскільки вона передбачає просте відшкодування витрат закладів вищої освіти, обсяг яких прямо залежить від кількості здобувачів і викладачів. Аналізуючи вищевикладену модель, Ю. Вітренко вважає, що вона ґрунтується на скеруванні закладам вищої освіти державних коштів на їхнє «повне утримання як бюджетних установ, а не як оплата за вироблені й надані конкретні послуги...як передбачено засадами сучасної ринкової економіки [2, с. 118].

За витратної моделі фінансування заклади освіти не зацікавлені ефективно розподіляти кошти, а також досягати більш кращих результатів своєї діяльності, які, на жаль, не враховуються у процесі визначення обсягів фінансування. У межах цієї моделі фінансування пріоритетом у наданні бюджетного фінансування є забезпечення поточної діяльності закладів вищої освіти, що не передбачає практично його розвитку, який фінансується згідно із залишковим методом за наявності вільних коштів у розпорядженні міністерства.

У 2017 р. до Бюджетного кодексу України внесено зміни щодо розподілу обсягів видаткової частини Державного бюджету на вищу освіту між закладами згідно із формулою, яка враховувала такі параметри, як кількість здобувачів вищої освіти за спеціальностями й освітньо-кваліфікаційними рівнями та співвідношення вартості освітніх послуг; показники якості наукової та освітньої діяльності; рівень результатів зовнішнього незалежного оцінювання вступників.

На підставі змін, внесених у 2019 р. до Бюджетного кодексу України, з 2020 р. перелік параметрів, що враховувалися у формулі для визначення обсягів фінансування закладів вищої освіти, уточнено, а саме: до уваги взято кількість здобувачів вищої освіти за державним замовленням за рівнями вищої освіти, формами здобуття освіти, а також вилучено із цього списку рівень результатів незалежного оцінювання вступників.

Наступним етапом щодо практичного застосування нової моделі фінансування закладів вищої освіти було затвердження у 2019 р. Формули розподілу видаткової частини Державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти [11]. Головними елементами моделі фінансування закладів вищої освіти, яка ґрунтується на формульному розрахунку обсягів видатків, слугують показники діяльності закладів, що постійно змінюються залежно від загальної кількості здобувачів, їхнього працевлаштування, наукової та міжнародної діяльності, регіональної підтримки закладу та ін. чинників. Рівень вищевикладених показників впливає на обсяг додаткового фінансування, який заклад вищої освіти може отримати згідно з результатами попереднього року. Суть формульного фінансування полягає в тому, що певний відсоток фінансування, визначений Міністерством освіти і науки України (приблизно 95%), отримує кожен заклад, а залишок віднімається від 100% фінансування з кожного закладу, підраховується та розподіляється між тими закладами вищої освіти, які досягли найкращих результатів своєї діяльності за попередній рік. Відповідно, це стимулює до ще більшого їхнього підвищення, а отже, заклад може отримати 110% або більше відсотків фінансування [1].

Зазначимо, що перший рік (2020 р.) запровадження формульного розподілу фінансування передбачав, що всі заклади вищої освіти отримають щонайменше 80%, максимум – 120% їхнього бюджету за попередній рік [1].

У 2023 р. застосування формульного розрахунку обсягів фінансування призупинено через дефіцит загального фінансування сфери та проведення секвестру Державного бюджету України, у зв'язку з чим зник надлишок коштів, який Міністерство освіти і науки України могло перерозподіляти між закладами вищої освіти. У зв'язку з цим у 2023 р. державне фінансування закладів вищої освіти здійснювалося пропорційно до кількості здобувачів, які в них навчаються [1].

В Україні в 2024 р. фінансування закладів вищої освіти (розподіл видатків Державного бюджету між закладами вищої освіти державної форми власності) здійснюється відповідно до 5 критеріїв, яким має відповідати заклад, а саме: наукова практика / діяльність, тобто кількість коштів, які заробив заклад від надання консультаційних, науково-технічних послуг або отримав у формі грантів на наукові розробки; інтернаціоналізація (участь у європейських проєктах Еразмус+ та / або місце в міжнародних рейтингах); працевлаштування, яке ґрунтується на даних від Пенсійного фонду; регіональний коефіцієнт для підтримання найбільш вразливих закладів (нині прифронтових регіонів); основним критерієм є контингент здобувачів, які отримують освіту за кошти бюджету [4].

Актуальне питання, на яке в контексті наукового пошуку варто звернути увагу, – це модель фінансування інклюзивної вищої освіти через ЮНЕСКО. Така модель фінансування акцентує увагу на забезпеченні доступу до освіти всіх, незалежно від фізичних можливостей, соціально-економічного стану чи географічного розташування. ЮНЕСКО сприяє мобілізації фінансових ресурсів (фінансування ініціатив) через партнерства між урядами, громадським суспільством, через міжнародні гранти, що сприяє розвитку інклюзивної вищої освіти. Ця модель є важким інструментом для всіх, сприяє підтримці сталого розвитку та інклюзивного середовища.

Ще одним важливим аспектом дослідження є модель фінансування інклюзивної вищої освіти через Європейський Союз, який оплачує програми через фонди, такі як Еразмус+ та Європейський соціальний фонд, підтримуючи навчальні ініціативи, мобільність та інфраструктуру для інклюзивної освіти. Це сприяє соціальній інтеграції та створенню рівних можливостей для осіб з різних економічних та соціальних груп.

Сьогодні реаліями інклюзивної вищої освіти є скорочення державного фінансування, розширен-

ня автономії, зокрема фінансової, перехід на корпоративну форму управління, задоволення запитів стейкхолдерів і розвиток партнерських взаємовідносин, модифікація та впровадження нових способів фінансування тощо.

Механізм фінансування закладів вищої освіти – це множина фінансових відносин з властивою сукупністю таких елементів, як місія, цілі, принципи, суб'єкти, форми, методи, джерела тощо, на засадах яких досягається необхідний рівень функціонування, фінансування та розвитку закладів. На думку Ю. М. Коваленко, Л. О. Вітренко, під механізмом фінансування закладів вищої освіти варто розуміти: «єдину складну систему взаємопов'язаних елементів, що формуються на основі причинно-наслідкових залежностей цілеспрямованого організуючого, координуючого і регулюючого впливу держави на систему вищої освіти шляхом застосування методів, важелів та інструментів впливу» [3, с. 34].

З огляду на це механізм фінансування закладів вищої освіти багатогранний, наділений власним вектором розвитку, має свою стратегію, що охоплює значну кількість взаємопов'язаних складових. Поняття фінансового механізму в сучасній економічній науці належить до найбільш складних економічних категорій. Його варто розглядати як сукупність фінансових стимулів і важелів, фінансового планування і прогнозування, управління системою фінансових відносин вищих навчальних закладів.

Механізм фінансування закладів вищої освіти формується на засадах чинного законодавства. Його нормативно-правова база охоплює значний обсяг законодавчих актів. Зокрема, у Ст. 2 Закону України «Про освіту» від 05 верес. 2017 р. визначено, що: «ключовим законодавчим актом є Конституція України, спеціальні законодавчі акти, які стосуються освіти, науки, міжнародні договори України, підписані згідно із встановленим законодавством порядку» [5].

Підзаконні нормативно-правові акти охоплюють накази, інструкції, листи, методичні рекомендації міністерств та відомств, що впливають на процес фінансування інклюзивних закладів вищої освіти, якщо вони не суперечать чинному законодавству. Заклади вищої освіти мають змогу ухвалювати рішення щодо фінансування та діяти самостійно на основі статуту, в рамках автономії відповідно до чинних норм законодавства України.

Фінансова складова механізму видатків на заклади освіти ґрунтується на інформаційному забезпеченні. Так, у Ст. 30 Закону України «Про освіту» від 05 верес. 2017 р. констатовано, що вся звітна, статистична інформація має бути прозорою та інформаційно відкритою [5].

Відповідно до чинного Закону заклади вищої освіти мають на своїх вебсайтах розмішувати фінансові звіти про надходження та використання бюджетних і позабюджетних коштів, кошториси, інформацію про благодійну допомогу, суми грошових коштів (надходжень) з інших джерел, які не заборонені законодавством.

Заклади вищої освіти мають сформувати та оприлюднити річні звіти про їхню діяльність, зокрема фінансову складову, розмір плати за навчання, матеріально-технічне забезпечення, перелік додаткових освітніх та інших послуг, їхню вартість, порядок надання.

Фінансовий механізм пропонуємо розглядати як сукупність двох функціональних підсистем, а саме: як фінансове забезпечення – систему джерел і форм фінансування розвитку галузі освіти та фінансове регулювання – метод фінансового впливу, пов'язаний з регулюванням економічних процесів у сфері освіти.

Фінансове забезпечення розвитку закладів вищої освіти регулюється державою. Водночас підсистема державного регулювання передбачає: правове регламентування, яке здійснюється через дієву правову основу та ухвалення відповідних законодавчих актів у цій галузі; фінансове регулювання, яке реалізується через відповідні нормативно-правові акти, що регулюють фінансові операції; фінансові прогнози, тобто коли на основі аналізу зібраної статистичної інформації та за допомогою економіко-математичного програмування формулюються висновки та фінансові прогнози на майбутнє; державний фінансовий контроль і аудит, що здійснюються через попередній, поточний та підсумковий контролю, що охоплюють перевірку фінансових планів, звірку витрат та надходжень впродовж року та аудит після його завершення; діяльність органів державного управління, які регулюють процес регулювання механізму фінансування закладів вищої освіти.

Фінансовий механізм закладів вищої освіти охоплює співпрацю органів державної законодавчої та виконавчої влади, закладів освіти, а також фізичних та юридичних осіб. Його основними методами є кошторисний, програмно-цільовий, фінансування на основі вартості навчання одного здобувача, фінансування за фактично надані послуги.

До чинників, що забезпечують організацію фінансування закладів вищої освіти, належать трудові та фінансові ресурси, новітні технології, матеріально-технічна база. Головними формами фінансового механізму закладів вищої освіти вважають: самофінансування, кредитування, некомерційне фінансування. Основними інструментами формування механізму фінансування закладів вищої освіти є такі:

сценарний аналіз, факторний аналіз, метод дерева рішень, прогнозні моделі, моніторинг, економіко-математичне моделювання, оптимізація фінансових рішень.

Науковці та провідні фахівці критикують сучасне фінансове забезпечення закладів вищої освіти, вказуючи на порушення автономії; обмеження права на вільне володіння та розпорядження фінансовими ресурсами; складність у прогнозуванні обсягу державного замовлення на підготовку фахівців; невідповідність процедури ухвалення рішень через застарілість механізму; відсутність чітких критеріїв, що не забезпечує конкуренцію на ринку освітніх послуг; а також залежність фінансування від кількості здобувачів, чисельності персоналу, статусу закладу; непрозорість розподілу державного замовлення та проблеми з плануванням обсягу державних місць на здобуття вищої освіти.

З огляду на це сьогодні одним із головних завдань, на нашу думку, є реформування механізму фінансування закладів вищої освіти. Вважаємо, що необхідно розробити таку систему, яка надавала би закладам вищої освіти як повноваження, так і перед-

бачала би відповідальність за фінансову підтримку їхньої діяльності. Крім цього, виникла нагальна потреба в удосконаленні фінансового механізму інклюзивної вищої освіти через підвищення його ефективності, прозорості та посилення соціального та інноваційного аспектів.

Висновки. Результати дослідження дали змогу висунути гіпотезу, що основною відмінністю між моделями фінансування вищої освіти та вищої інклюзивної освіти є те, що перша орієнтується на загальний доступ до освіти для всіх здобувачів, а друга – на забезпечення рівних можливостей для осіб з особливими освітніми потребами та тих, що стикаються з додатковими бар'єрами в навчанні.

Вважаємо, що механізм фінансування інклюзивної освіти має бути багатокомпонентним, враховувати різні джерела надання коштів, що дасть змогу забезпечити всебічний розвиток та реалізацію прав осіб з особливими освітніми потребами. Також важливими умовами є прозорість у розподілі фінансів та контроль за їх ефективним використанням, що сприятиме досягненню максимального результату в інклюзивному навчанні.

Література:

1. Вища освіта в Україні: зміни через війну : аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
2. Вітренко Ю. М. Державне фінансування закладів вищої освіти України як суб'єктів сучасної ринкової економіки. *Фінанси України*. 2019. № 10. С. 102–123.
3. Коваленко Ю. М., Вітренко Л. О. Фінансування закладів вищої освіти в Україні : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 238 с.
4. Про внесення змін до Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених Фонду розвитку закладів фахової передвищої та вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 07 черв. 2024 р. № 661-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-2024-%D0%BF#Text>
5. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Сидор Г. В., Савків У. С. Управління персоналом на засадах концепції сталого розвитку. Сталый розвиток складних соціально-економічних систем в умовах сучасних змін та викликів : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Івано-Франківськ, 16–17 трав. 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 292–294.
7. Сидор Г. В. Категоріальний апарат дослідження поняття «інклюзивні інновації». Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму : зб. матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Кам'янець-Подільський, 19–20 трав. 2023 р.). Кам'янець-Подільський, 2023.
8. Сидор Г. В., Корман М. М. Інклюзивна освіта у ЗВО. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму : зб. матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Кам'янець-Подільський, 24–25 листоп. 2022 р.). Кам'янець-Подільський, 2022. С. 247–249.
9. Стійкість університетів щодо моделі фінансування системи вищої освіти в Республіці Казахстан в умовах перехідного періоду : монографія / А. А. С. Мхамед, Р. Каса, А. К. Сагінтаєва, Г. Воссенштейн. Нур-Султан : Nazarbayev University Graduate School of Education, 2018. 68 с. URL: <https://gse.nu.edu.kz/wp-content/uploads/2019/06/Monografiya.pdf>
10. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лют. 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
11. Формула розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 24 груд. 2019 р. № 1146 (зі змінами та доповненнями). Дію призупинено до 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text>
12. Regulation and Competition in Higher Education / B. Jongbloed, P. Teixeira, D. Dill, A. Amaral (eds.). Markets in Higher Education. Rhetoric or Reality. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 2004. P. 87–111.
13. Funding models of Universities of Applied Sciences. 2007. P. 46. URL: https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Kammern/Kammer_FH/Publikationen/UAS_funding.pdf

References:

1. Vyshcha osvita v Ukraini: zminy cherez viynu : analitychnyy zvit [Higher education in Ukraine: changes due to the war : analytical report]. (2023). YE. Nikolayev, H. Riy, I. Shemelynets. Kyiv : Kyivskyy universytet imeni Borysa Hrinchenka, 94 p.
2. Vitrenko YU. M. (2019). Derzhavne finansuvannya zakladiv vyshchoyi osvity Ukrainy yak subyektiv suchasnoyi rynkovoyi ekonomiky [State Financing of Higher Education Institutions in Ukraine as Subjects of the Modern Market Economy]. *Finansy Ukrainy*. № 10. P. 102–123.
3. Kovalenko YU. M., Vitrenko L.O. (2020). Finansuvannya zakladiv vyshchoyi osvity v Ukraini [Financing of higher education institutions in Ukraine] : monohrafiya. Irpin : Universytet DFS Ukrainy, 238 p.
4. Pro vnesennya zmin do Poryadku vykorystannya koshtiv derzhavnoho byudzhetu, peredbachenykh Fondu rozvytku zakladiv fakhovoyi peredvyshchoyi ta vyshchoyi osvity : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07 cherv. 2024. № 661-2024-p. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-2024-%D0%BF#Text>
5. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05 veres. 2017. № 2145-VIII. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Sydor H. V., Savkiv U. S. (2024). Upravlinnya personalom na zasadakh kontseptsii staloho rozvytku [Personnel management based on the concept of sustainable development]. *Staly rozvytok skladnykh sotsial'no-ekonomichnykh system v umovakh suchasnykh zmin ta vyklykiv : mater. I Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (Ivano-Frankivsk, 16–17 trav. 2024.)*. Ivano-Frankivsk, P. 292–294.
7. Sydor H. V. (2023). Kategoriahynyy aparat doslidzhennya ponyattya “inklyuzyvni innovatsiyi” [Categorical apparatus for studying the concept of “inclusive innovations”]. *Innovatsiyi partnerskoyi vzayemodiyi osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inklyuzyvni ta prahmatychnoyi reabilitatsiyi sotsiumu : zb. mater. VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (Kamyanets-Podilskyi, 19–20 trav. 2023.)*. Kamyanets-Podilskyi.
8. Sydor H. V., Korman M. M. (2022). Inklyuzyvna osvita u ZVO [Inclusive education in higher education institutions]. *Innovatsiyi partnerskoyi vzayemodiyi osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inklyuzyvni ta prahmatychnoyi reabilitatsiyi sotsiumu : zb. mater. VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (m. Kamyanets-Podilskyi, 24–25 lystop. 2022.)*. Kamyanets-Podilskyi, P. 247–249.
9. Stiykist universytetiv shchodo modeli finansuvannya systemy vyshchoyi osvity v Respublitsi Kazakhstan v umovakh perekhidnoho periodu (2018) [Sustainability of universities in relation to the model of financing the higher education system in the Republic of Kazakhstan in the conditions of transition] : monohrafiya / A. A. S. Mkhamed, R. Kaca, A. K. Sahyntaeva, H. Vossenshteyn. Nur-Sultan : Nazarbayev University Graduate School of Education, 68 p. Available at: <https://gse.nu.edu.kz/wp-content/uploads/2019/06/Monografiya.pdf>
10. Stratehiya rozvytku vyshchoyi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky. Skhvaleno rozporядzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lyut. 2022. № 286-r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
11. Formula rozpodilu vydatkiv derzhavnoho byudzhetu na vyshchu osvitu mizh zakladamy vyshchoyi osvity : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 hrud. 2019. № 1146 (zi zminamy ta dopovnennamy). Diyu pryzupyneno do 31 hrud. 2023. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text>
12. Regulation and Competition in Higher Education (2004). / B. Jongbloed, P. Teixeira, D. Dill, A. Amaral (eds.). *Markets in Higher Education. Rhetoric or Reality*. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, P. 87–111.
13. Funding models of Universities of Applied Sciences (2007). P. 46. Available at: https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Kammern/Kammer_FH/Publikationen/UAS_funding.pdf

Стаття надійшла до редакції 27.01.2025 р.